

rejse til København og der til landets bedste »tractere« i henhold til fuldmagten (utvivlsomt den gamle rigsdagsvalgsformular).

Vi hører om skuder, der går til Norge, hvortil en drabsmand var flygtet, men foreløbig får man samme indtryk som ved læsningen af de danske herredsprotokoller, at tinget behandlede gældssager med flere lokale mellemværender i en uendelighed. Vi har grund til at glæde os over den prægtige udgave og må håbe, at det snart vil blive fuldbragt til gavn for forskningen og den lokale interesse og utvivlsomt også for sprogforskningen, da befolkningen talte frisisk, men havde et plattysk skriftsprog bygget over et rent dansk rets- og formularsprog.

Troels Dahlerup

Svend Falkner Sørensen: *Faneflugt? Dansksindede soldaters flugt fra tysk krigstjeneste 1914-1918*. (Historisk Samfund for Sønderjylland, nr. 68; 1989). 128 s.; 115 kr.

På de sidste linier af sin bog udtrykker Svend Falkner Sørensen håbet om, at han med bogen har demonstreret, »at der findes andre spændende emner at tage op om Nordslesvig under 1. Verdenskrig end »Genforeningsspekulationer, arrestationerne ved krigsudbruddet og soldater- og frontskildringer!« (s. 103).

Det håb synes jeg godt, man kan sige, bliver indfriet. Uden at være polemisk vil jeg dog tilføje, at for mig at se udgør Falkner Sørensens bog mere et supplement til den traditionelle forskning i de emner, han selv oprems, end et radikalt brud – og det gælder både tematisk og metodisk. Eksempelvis ville en konsekvent mentalitetshistorisk læsning af breve, dagbøger, erindringer osv. forfattet af desertørerne muligvis

have været med til at kvalificere Falkner Sørensens analyse yderligere.

Det skal imidlertid slås fast, at deserteringspørgsmålet er spændende. Falkner Sørensen beskriver omhyggeligt og i detaljer, hvordan deserteringerne kunne finde sted, hvor de fandt sted, og hvordan faneflugtsmændene blev modtaget i Danmark. I den afdeling virker analysen helt udtømmende. Mindre dækkende forekommer analysen imidlertid at være, når man nærmer sig de egentlige kernespørgsmål såsom, hvor mange nordslesvigere deserterede egentlig og hvorfor.

Falkner Sørensen accepterer de 'klassiske' tal, der siger, at omkring 2500 nordslesvigere, eller ca. hver 13. indkaldte, flygtede fra den kejserlige hær og søgte tilflugt nord for Kongeåen. Dette tal stammer fra en publikation fra 1928, der igen har hentet tallene fra noget, der hedder »Deutsche Geschäftsstelle«. Denne organisation udarbejdede tallene i 1919 til brug for fredskonferencen i Versailles, og da det ikke har været muligt for Falkner Sørensen at »identificere eller gennemskue »Deutsche Geschäftsstelle« accepterer han tallene uden videre bemærkninger (s. 25 f.). Det må da også medgives, at tallet lyder plausibelt nok, men det irriterer mig, at vi ikke får mere at vide om, hvorfor det har været umuligt at identificere »Deutsche Geschäftsstelle«. Er der virkelig ingen i de tyske udenrigs- eller militære arkiver, som har kunnet være behjælpelig med denne identificering, eller er det kun fra Danmark, at det har været umuligt at komme videre med sagen?

Generelt virker Falkner Sørensens analyse fornuftig. Det er svært at være uenig med ham, når han i konklusionen skriver, at man bliver nødt til at supplere og kvalificere den traditionelle forklaring, at nordslesvigerne flygtede i så stort tal, fordi de af nationale grunde

var tvunget til at kæmpe for en sag, der ikke var deres, med andre forklaringer. Falkner Sørensen fremdrager selv, at det er tydeligt, at deserteringsfrekvensen bliver større jo tættere soldaterne boede på den danske grænse, og ligeledes, at der ser ud til at være et vis geografisk sammenhæng mellem den gamle protestlinje og deserteringshyppigheden. Hvor protestlinjen havde været stærkest markeret, var tilbøjeligheden til at desertere større. Disse argumenter er udmærket belagt i Falkner Sørensens materiale.

På denne baggrund konkluderer Falkner Sørensen:

»Det, at man flygtede, havde altså noget med tradition og holdning at gøre. National og politisk holdning var dog også en medvirkende årsag til, at man valgte at desertere (hvor er i øvrigt forskellen til det første argument?, TBO). Jeg tror bare ikke, at man kan kalde det hovedgrunden. Skal man forsøge at komme med en sådan, må det være en almindelig naturlig vilje til at redde livet. Man havde simpelthen fået nok af rædslerne ved fronten.

Når der var så forholdsvis mange fra Nordslesvig, der deserterede (f.eks. i forhold til resten af riget, hvor denne naturlige vilje vel også eksisterede), hænger det sammen med, at man havde muligheden for det (pga. hjemstavns beliggenhed tæt ved den danske grænse, TBO) ...« (s. 100).

Her begynder argumentationen, at blive problematisk. Helt indledningsvis er det en stor mangel, at nordslesvigernes deserteringsfrekvens ikke måles præcist i forhold til den tyske som helhed. Gør man ikke det, har man jo ingen baggrund for klart at vurdere særtrækkene ved de nordslesvigske soldaters situation. Denne mangel afspejler en generel mangel ved analysen. Det er et gennemgående problem i bogen, at deserteringsproblemet kun ses i sin specifikt

nordslesvigske sammenhæng. Der har gennem de sidste 10-15 år udkrystalliseret sig en tydelig international forskningstendens, der har beskæftiget sig indgående med krigsoplevelse og krigserfaring i 1. Verdenskrig, herunder med deserteringsspørgsmålet. Man leder forgæves efter inddragelse af resultaterne af denne forskning i Falkner Sørensens analyse.

Havde denne forskning været anvendt, kunne man f.eks. have kvalificeret argumentet om krigstræthed og krigsledens betydning for trangen til at desertere (se fx. John Keegans og Eric Leeds arbejder), og man kunne ligeledes ved at sammenligne med undersøgelser af andre områder med lignende geografiske og/eller nationale særtræk have fået en række supplerende belæg for henholdsvis »nærhedens« og nationaltilhørsforholdets betydning for den faktiske deserteringsstrøm. Disse mangler diskvalificerer på ingen måde bogen, men de demonstrerer med al ønskelig tydelighed begrænsningen i en lokalhistorisk approach, der kun er spundet op om sig selv og ikke har blik for komparationens betydning.

Thorsten Borring Olesen

Britta Nicolai: *Die Lebensmittelversorgung in Flensburg 1914-1918*. (Schriften der Gesellschaft für flensburger Stadtgeschichte, nr. 39; 1988). 235 s.

Byhistorisk Selskab i Flensburg har en imponerende udgivervirksomhed. Flagskibet i virksomheden er den 'store' skriftserie, som denne publikation er del af. Det mest imponerende er egentlig ikke antallet af udgivelser (39 fra 1928 til 1988), men snarere tyngden, eller kvaliteten om man vil, af udgivelserne. De har ofte en videnskabelig pondus, som er sjælden for lokalhistori-